

Lehtori Erkki Sarkki

Käsityöläiset sosiaalikerrostumana
1860-luvun Mouhijärvellä

1. Saatesanat

Henkikirjoitus on kuivannäköinen luettelo. Vuonna 1863 sen tarkoitus oli kertoa valvoville viranomaisille, että lakisääteinen henkiraha oli asianmukaisesti peritty. Pitäjissä tämä veronkoontiluettelo oli jäsennelty kylittäin: kylät alkukirjaimen mukaan aakkosjärjestyksessä. Taloittain koottiin kylän henkirahan maksajat. Talojen järjestyksen määräsi rekisterinumero.

Aluksi näyttää siltä, että parhaiten luettelosta saa selville kylien talot ja näiden alaiset torpparit. Mutta vähitellen luettelosta voi lukea kaikki sosiaalikerrostumat:

"kolmanneksen manttaalin talo, isännän nimi, vaimo Elisa, Vihtori lanko, Vilhelm renki, Eeva käly, Maija vanha äiti; syytinkiläinen Iisak, Eeva vaimo, alaikäiset lapset, Maija vanha äiti; syytinkiläispalkollinen Maija, vanha; itsellinen Ester, vartiomies Johan Hellstén, Ester vaimo; torppari Vilhelm Hakala, Maija vaimo, Leena vanhus; torppari Vilhelm Koivisto, Karolina vaimo, Vilhelm poika; pitäjännikkari Johan Wansén, Tilda vaimo; torppari Josua Levomäki, Miina tytär; rautatienrenki Odert Pahlman, Ester vaimo, alaikäiset lapset." 1)

Kun muistaa, että alle 16-vuotiaat eivät maksaneet henkirahaa, niin huomaa, että heidän nimiään ei tarvitse luettelosta etsiä. Samoin yli 65-vuotiaista on tuotu julki, että ovat vanhoja. Ei siis tule henkirahaa. Nimi on kyllä mainittava, koska on ollut aikaisemmissakin luetteloissa.

Seuraavassa yritetään poimia esille Mouhijärven käsityöläiset. He olivat kaikki henkirahan maksajia. Siksi heidät on luuteltu huolellisesti. Samoin heidän talouteensa kuuluneiden henkirahan maksajien nimet käyvät julki.

Kun kylän kaikki maa kuului talollisille, on käsityöläisperheiden jäsenet lueteltu asianomaisten talonpoikaistalojen mukaan oman päätalonsa nimen jäljessä. Ei käy ilmi, onko alustalaisperheillä oma asuinrakennus vai asuvatko talollisen jossakin sivurakennuksessa tai suorastaan talon nurkissa.

Kun tarkemmin vielä tutustuu luetteloon, selviää yllättävän paljon vanhan yhteiskunnan sosiaalirakenteista. Tällä kertaa keskitymme seuraamaan 1860-luvun maalaiskäsityöläisten asemaa.

2. Entisaikojen maalaiskäsityöläiset

Ammatinharjoitus maaseudulla oli rajoitettua. Valtiovalta holhosi sitä. Kaupunkien porvarioikeudet saaneet käsityömestarit valvoivat mustasukkaisesti etujaan kauppapiirinsä alueella.

Maaseudun oloissa ei usein ollut tarvetta vieraaseen apuun. Eri-laiset käyttöesineet ja tarvikkeet valmistettiin kotona. Kätevyys oli muuan edellytys, jota vaadittiin maaseudun ihmisiltä. Siihen kiinnitettiin huomiota arvioitaessa sulhasen tai morsiamen avuja tai pestattaessa renkejä ja piikoja talojen palvelukseen.

Kotikasvatus tähtäsi käden taitojen oppimiseen. Pojat oppivat isänsä opastuksella valmistamaan kotona kaikkea sitä, mikä oli puusta työvälineinä kirves, puukko, saha ja höylä. Sanotaan, että miehen kuin miehen oli lisäksi kyettävä olemaan mukana maalaistalon moninaisissa rakennustöissä. Melkoista kirvesmiehen taitoa ei toki tarvittukaan kotoisten rakennusten pystyttämisessä. Kokeneemman kirvesmiehen valvoessa nuoret miehet oppivat olemaan nurkallaan, kun aittaa tai muuta kotipiiriin rakennusta valmistettiin.

Emännän kasvatustehtäviin kuului huolehtia, että talon naisväki - tyttäret, miniät, tädit, kälyt, naisserkut ja piit - perehtyi kaiken taloudessa tarvittavan vaatetavaran valmistamiseen. Kotoiset pellavat ja villat saatiin vuoden kuluessa talonväen käyttöön. Rengin palkkaan kuului saada vuodessa vaatekerta. Syyntinkisopimuksissa varattiin oikeus saada talosta tarpeelliset asusteet. Kotona kyettiin tekemään ilman ulkopuolista apua myös uusia varusteita puhumattakaan kuluneiden tarvikkeiden uudelleen kunnostamisesta. 2)

Tuli sentään eteen tehtäviä, jotka vaativat yleiskätevyyttä perusteellisempaa ammattitaitoa. Vaikka valtiovallan tarkoituksena

- verotussyistä - oli saada käsityön harjoittaminen keskittymään kaupankäynnin tavoin harvalukuisiin kaupunkeihin, oli rahvaan vaatimuksesta esivallan myönnyttävä antamaan virallisia lupia eräiden käsityöammattien harjoittamiseen maaseudulla. Puhuttiin pitäjänräättäleistä, -suutareista, -nahkureista, -sepistä ja -nikkareista. Näiden lukumäärä kihlakunnittain vahvistettiin kirjallilla. 3)

Vuoden 1619 säännös kielsi vanhastaan tavaksi tulleet kiertävät käsityöläiset. Kaupunkien mestarit saivat harjoittaa ammattiaan asuinpaikkakuntansa lisäksi myös maaseudulla, milloin tarvetta oli ja ammattikunta sen salli. 3)

Aateliskartanot olivat saaneet oikeuden palkata omaa tarvetta varten vakinaisia käsityöläisiä. Kun valmistuttiin heinäntekoon, oli kartanon monilukuiset viikatteet terotettava ja uusiakin tarvittiin. Sama tarve oli talonpoikaistalouksissakin. Harva isäntä oli itse takomataitoinen tai hänen käytössään oli sepän välineet, apua oli etsittävä. Muitakin ammattimiehiä tarvittiin. Jossakin tapauksessa kartanon käsityöläisiltä liikenä aikaa myös ympäröivään töihin.

Sepän taitoa suomalainen maalaisperinne on vanhastaan kunnioittanut. Tällaiseen viittaavat mm. monet sananparret. Varhaisin muoto maalaispepäksi oli se, että joku kätevä talollinen sivuas-kareenaan harrasti takomatyötä.

Rahvaan vaatimuksista esivallan oli laajennettava käsityön harjoittamisoikeutta maaseudulla. Vuoden 1686 säännössä tosin puhutaan vain pitäjänsuutareista ja pitäjänräättäleistä. Mutta tietävästi on ollut myös seppiä. 4)

Suutaroimista kotitarpeiksi harjoitettiin myös maalaistaloissa. Kunnan isännän, talollisen pojan, kai myös taitavampien renkien oli omin avuin kyettävä puolipohjaamaan työjalkineensa ja korjaamaan ratkenneet ompeleet. Eräistä saattoi tulla itseoppineita kylänsuutareita tai kuljeskelevia käsityöläisiä kaikista esivallan rajoituksista huolimatta.

Rakennustöissä esim. lasi-ikkunan valmistaminen tai korsteenin muuraus vaati ammattimiehiä. Sitä mukaa kuin savupirteistä luovuttiin ja savujohdolliset lämmityslaitteet yleistyivät, kasvoi myös tarve saada pitäjään muurarimestari tai lasimestari.

Erästä ammattikunnasta, joka välineillään ja taidollaan oli suureksi hyödyksi paikkakunnalle, ei ilmene ammattinimikettä henkikirjoituksessa. Varmaan pitäjässä oli kuppareita ja hierojia. Joku lukuisista itsellisnaisista lienee ollut sellainen. Henkikirjoituksessa on merkitty monen Miinan tai Johannan kohdalle vain sana itsellinen. Jotakin hänkin on varmaan harjoittanut ammatikseen.

Poimintoina Mouhijärven henkikirjoituksesta vuonna 1863 luettelen muutamia:

--kylänitsellinen Kaisa Packalén, Liisa Packalén vaivainen; --itsellinen Regina, Ester Arlund vaivaisia; --sotamiehen leski Liisa Sten, Eeva tytär; --itsellinen Kaisa, vanha; --itsellinen Johan Rajala, Ester vaimo; --itsellinen Ester Juhontytär; --itsellinen Maija; --itsellinen Ulla Eliantytär; --kylänitsellinen Sofia Juhontytär; --itsellinen Karolina Laks; --itsellinen Ester; --itsellinen Eeva, vaivainen; --itsellinen Ester Forsman;" 5)

3. Muutoksia 1800-luvulla

Valitsemamme 1860-luku oli käänne. Sata vuotta aikaisemmin esivalta oli kertaiskulla aikonut siirtää kaikki käsityöläiset kaupunkeihin. Vuonna 1723 määrättiin heidät muuttamaan. Poikkeustapauksia olivat vain ne, joilla oli lakiin perustuva oikeus työskennellä maaseudulla. 6)

Tällaisia olivat pitäjänkäsityöläiset, aateliskartanoiden palveluksessa olevat sekä talonpoikaistalouksiin kuuluvat erikoistymiehet. Nämä eivät kuitenkaan saaneet työskennellä muiden kuin oman isäntänsä hyväksi. Samalla kannalla tilanne säilyi vuoden 1789 asetuksen mukaan. Vuonna 1802 annettu asetus laajensi ammattiasteikkoa. Pitäjät saivat palkata mm. muurareita ja lasimestareita, jos tarvetta oli. 7)

Keisarin julistuksella, kun Suomesta oli tullut Venäjän alainen suuriruhtinaskunta, lisättiin vuonna 1817 pitäjän käsityövälineisiin myös sorvi. Puhuttiin erikoisista pitäjänvarvareista. 8)

Suomen Talousseura teki aloitteen tilanteen edelleen helpottamiseksi. Saatiin uusi keisarillinen julistus vuonna 1824. Nyt luvattiin nahkureille, nikkareille, satulasepille, hatuntekijöille, ruukkumaakareille, kärrynpyöräsepile, säämiskäntekijöille, kellosepille ja maalareille oikeus asua ja työskennellä

maaseudulla. 9)

Näin oli valmius täydelliseen ammatinharjoituksen vapautumiseen lähes saavutettu. Suurta muutosta ei näin ollen vuonna 1868 tapahtunut ammattikunnan lakkautus juuri tuonut. Silloin siis vasta täysin luovuttiin periaatteesta, että käsityöammatit kuuluisivat vain kaupunkien oikeuksiin. 10)

Pitäjäнкäsityöläisen asemaan kuului, että hän oli saanut pitäjäläisten muodollisen suostumuksen. Tämän nojalla läänin maaherra - Suomen suuriruhtinaskunnassa läänin kuvernööri - antoi pitäjänkäsityöläiselle erityisen valtakirjan. Ilman lupaa ei saanut muuttaa toiseen pitäjään. Pitäjänmiesten suostumuksella käsityöläinen sai ottaa palvelukseensa oppipojan. 11)

Pitäjän lupa saatiin kihlakunnankäräjillä. Valinnassa oli kolme tärkeää näkökohtaa: pyrkijän hyvämaineisuus, pyrkijän saama ammattioppi ja tavoite, että saataisiin useampia kuin yksi ammattimies. 12)

Opinnäytteistä ei ollut tarkkoja ohjeita. Oppi saatiin toimimalla mestarin oppipoikana. Kun poika oli saanut oppinsa, voitiin hänet käräjillä hyväksyä itsenäiseksi käsityöläiseksi, jotta hän voisi noutaa valtakirjansa läänin päämieheltä.

Työverstaasta ei myöskään ollut määräyksiä. Suutarit ja räätälit työskentelivät taloissa, joihin oli tilattu. Yleensä he saivat työn tilaajalta kaikki tarveaineetkin. Työvälineiden siirto työpaikasta toiseen ei aiheuttanut ongelmia.

Sepillä oli omat pajat. Ahjohiilet toi työn tilaaja. Luontaistalouteen kuului, että kaikki saatiin talonpoikaistaloudesta. Puuhiilet - sydet - poltettiin varta vasten omasta metsästä saadusta puutavarasta. Rauta oli tietenkin tuontitavaraa.

4. Käsityöläisen asema 1860-luvulla

Käsityöläisen asema oli pitäjässä jokseenkin vakaa. Kilpailu oli rajattua. Ansiomahdollisuudet olivat tasaiset. "Se on jämäpti niin", kerrotaan pitäjännahkurin sanoneen, kun tuli tilaajan kanssa ehdoista erimielisyyttä. 13) Kirkossa oli käsityöläisillä omat paikkansa, jos kristillinen penkkijärjestys oli olemassa.

Pitäjäнкäsityöläiset muodostivat väliasteen talonpoikien ja sää-

tyläisten keskivälille. Tällöin otettiin käyttöön sukunimet. Mouhijärvellä lähes kaikilla pitäjän käsityöläisillä oli ruotsinkieliset liikanimet. Poikkeus näyttää olleen Eskolan kylässä. Siellä toimi pitäjänsuutari David Tyvänen. 14)

Henkikirjoitukseen vuonna 1863 on vielä otettu ruotusotamiehet ja entiset sotamiehet. Tosin Suomen suuriruhtinaskunnassa ruotusotaväki oli keisarin suostumuksella ollut vuodesta 1809 lähtien lomautettu. Mitä mainitut ruotusotamiehet sitten tekivätkin, heillä oli kruununmiesten kirjoihin merkitsemät vierasperäiset nimet. Mouhijärven henkikirjoituksessa oli tässäkin ainakin yksi poikkeus, vai eikö sukunimi Miekka ole selvää suomea? Toisen nimi oli Hurska. Yleensä ruotunimet olivat ruotsinkielisiä. 14)

Jäljempänä olevasta luettelosta näemme, minkä nimen kukin käsityöläinen Mouhijärvellä oli saanut tai ottanut. Mouhijärvellä puhutaan tölleistä. Käsityöläisten rakentamat tölkit olivat kylissä jonkin talon maalla. Näin henkikirjoitus osoittaa kunkin asukkaan vain tietyn rekisterinumeron talon alaiseksi.

Käsityöläisten tölkit olivat pienasuntoja. Yleensä he kuitenkin asuivat jonkin verran väljemmin kuin itsellisinä henkikirjoitetut. Töltiin saattoi kuulua tupa, kamari ja porstua, ehkä kaksikin kamaria. Eräät käsityöläiset olivat ottaneet luokseen asumaan jonkun itsellisen, ehkä sukulaisensa. Henkikirjoitus osoittaa asian. 14)

Jotain voimme päätellä käsityöläisen ruokakunnan suuruuden perusteella. Pitäjänmaalari Karl Ahlgrén eleli Valborg-vaimonsa kanssa ja talouteen kuului kuusi henkeä. Pitäjännahkuri Karl Westerling ja Johanna-vaimo näyttävät olleen lapseton perhe. Heidän lisäksi kolmen hengen taloudessa eli vain oppipoika Kalle.

Räätäli Johan Fagerlundin luona asui yhdeksänhenkinen joukko. Siihen kuului myös itsellinen Leena. Nahkuri Matts Utter hallitsi samoin yhdeksänhenkistä taloutta. Nikkari Johan Wansén ja hänen Tilda-vaimonsa hoitivat kahta lasta. Muita ei talouteen kuulunutkaan. Kaikki nämä olivat pitäjänkäsityöläisiä.

Erikoisasemassa oli varmaan pitäjän kauppias. Kaupan perustaminen maalaispitäjään oli 1860-luvulle siirryttäessä myös sallittu. 15). Mouhijärven Häijäässä toimineen kauppiaspariskunnan Josef ja Elisa Tukanderin talouteen kuului Maija-piika.

Pitäjänseppä Abram Wansénin luona ei asunut muita kuin Mauritz-renki. Pitäjänseppä Wilhelm ja Maija Hartman hallitsivat neli-henkistä taloutta. Pitäjänsuutari David ja Maija Mohellin ta-louteen kuului mm. Kalle-renki ja kaikkiaan kuusi henkeä. Pitä-jänräättäli David ja Ester Hagelberg ja Miika-renki on nimeltä mainittu seitsemänhenkisestä taloudesta. Pitäjänräättäli Adolf ja Eeva Englundin perheeseen kuului viisi henkeä. Nämä esimerkit riittävät osoittamaan, että käsityöläisen töllissä oli tarpeen useampi kuin yksi tai kaksi huonetta.

Oppipoikia vuoden 1863 henkikirjoitusvaiheessa Mouhijärven käsi-työläisillä oli vain kolme. Lisäksi oli palkattu renkejä ja pii-koja. Eräät rengit ilmeisesti olivat nimenomaan käsityöläisen am-matissa apuna. Mitä muuta työtä rengillä olisi ollut käsityö-läisperheessä?

5. Mouhijärven käsityöläisluettelo vuonna 1863 16)

Pitäjänräättälit

Eskolan kylässä	Karl Schylander	asui Tullun maalla
samassa kylässä	Wilhelm Walenius	samoin
Hahmajärvellä	Adolf Englund	Irrin maalla
Häijäässä	David Hagelberg	Iitun maalla
Mustianojalla	David Hellman	Juntun maalla
Salmin kylässä	Adolf Stenroos	Murojan maalla
samassa kylässä	Gustaf Helander	samoin
Uotsolassa	Johan Fagerlund	Vanhannokan maalla
samassa kylässä	Johan Zessling	samoin
Yliskallossa	Tobias Hartman	Uudenrauvan maalla
Räättälimestareita oli	kymmenen.	

Pitäjännikkarit

Hahmajärvellä entinen	nikkari Gustaf Ekman	Nissilän maalla
Hyynilässä	Johan Forsman	Rossin maalla
Häijäässä	Johan Wansén	Kuutin maalla
Pukaran kylässä	Anders Kandell	Alanapan maalla
Saikkalassa	Matts Hellman	Huidan maalla
samassa kylässä	Johan Stenman	samoin
Tervamäessä	David Waajanen	Vähätulpan maalla
Tiisalassa	Karl Helenius	Isontiisalan maalla
Yliskallossa	Wilhelm Helenius	Ahron maalla
samassa kylässä	Matts Roos	Uudenrauvan maalla
Selkeen kartanossa	pitäjänsorvari Matts Selin	
Tiisalassa	pitäjänsorvari Anders Anderssin	Vähätiisalan maalla
Nikkarimestareita oli	yhdeksän, sorvareita kaksi ja yksi entinen nikkari.	

Pitäjänsepat

Hyynilässä	Wilhelm Stenblom	Rossin maalla
Häijäässä	Wilhelm Hammar	Rouhun maalla
samassa kylässä	Abram Wansén	Alasarkin maalla
Mielolassa	David Enroos	Kilkan maalla
Rienilässä	Isak Lindfors	Perttulín maalla
Salmin kylässä	Isak Albenius	Murojan maalla
Selkeen kartanossa	kartanonseppä Simon Söderblom	
samassa paikassa	oppipoika Malakias	
Yliskallossa	Thomas Stenfors	Ahron maalla
Salmin kylässä	sepanleski Eeva Stenman	Jutilan maalla

Seppiä oli kahdeksan ja yksi oppipoika.

Pitäjänsuutarit

Eskolan kylässä	David Tyvänen	Simon maalla
samassa kylässä	oppipoika Johan	
Hermalassa	suutarinleski Maija Bergman	Ylitiilan maalla
Hyynilässä	David Wansén	Toijasen maalla
Häijäässä	Johan Grönlund	Rouhun maalla
samassa kylässä	Julius Grönlund	samoin
samassa kylässä	David Mohell	samoin
Iirolassa	Karl Grönlund	Huitun maalla
Kortejärvellä	Isak Selin	Karon maalla
Vesunnin kylässä	Henrik Sten	Vähäntykin maalla

Suutarimestareita oli kahdeksan ja yksi oppipoika.

Pitäjänmaalarit

Häijäässä	Henrik Häggström	Iitun maalla
Lampisten kylässä	Gustaf Lindblom	Penttilän maalla
Saikkalassa	Karl Ahlgrén	Saikan maalla

Maalarimestareita oli kolme.

Pitäjännahkurit

Saikkalassa	Karl Westerling	Huidan maalla
samassa kylässä	oppipoika Karl	
Uotsolassa	Matts Utter	Lammaspään maalla

Kaksi nahkuria ja yksi oppipoika.

Kauppiaat ja kaupustelijat

Häijäässä	Josef Tukander	
Tupurlassa	entinen kauppias Oskar Strandberg	
lumpunkerääjät, jotka varmaan myös kaupustelivat rihkamaa:		
Eskolan kylässä	Gustaf Sundstrand	
Hyynilässä	Mauritz Stening	
samassa kylässä	David Isaksson	

Yksi kauppias ja kolme kaupustelijaa.

Henkikirjoituksessa ilmeni eräitä erikoismiehiä, joiden sijoitusta oikeaan rankiin on vaikea arvata. He eivät olleet tavallisia renkejä, koska olivat saaneet oman ammattinimikkeen. Sellaisista erottuivat vartiomiehet ja -naiset (försvarskarlar, försvars-qvinna):

Eskolan kylässä	David Henriksson	Mörrillä
Hyynilässä	Johan Johansson	Toijasella
samassa kylässä	Steffan Johansson	Rossilla
samassa kylässä	Wilhelm Paavola	Paavolassa
Häijäässä	Johan Hellsten	Kuutilla
samassa kylässä	Johan Mattsson	Sepällä
Karin kylässä	Johan Hannula	Hannulassa
Kortejärvellä	Henrik Henriksson	Niuralla
Murrossa	Henrik Henriksson	Kököillä
Salmin kylässä	Abram Jakobsson	Simulassa
samassa kylässä	Wilhelm Michelsson	Jutilassa
Tervamäessä	Abram Karlsson	Holpilla
samassa kylässä	Lena Rönn	Holpilla
isossa pappilassa	Efraim	
isossa pappilassa	Liisa Juhontytär	

viisitoista vartiomiestä ja -naista.

Oman ryhmän muodostavat työmiehet (arbetskarlar). Rengit ja muonarengit on lueteltu erikseen. Minkä alan erikoismiehiä nämä olivat, ei ilmene. Sellaisia asui (sulkeissa talon isännän nimi):

Tirolassa	Johan Johansson	(Elias Kokki)
samassa kylässä	Johan Björnström	(Johan Ylihemminki)
Hyynilässä	Isak Fagerlund	(Abram Ollari)
samassa kylässä	Malakias Johansson	(Malakias Keriman)
Pukaran kylässä	David Mäkelä	(Johan Alanappa)
Rienilässä	David Michelsson	(Thomas Wasara)
Tervamäessä	David Johansson	(Matts Isotulppa)
samassa kylässä	Matts Mattsson	(Ismael Wähätulppa)
Tomulassa	Isak Henriksson	(David Tomu)
Uotsolassa	Johan Michelsson	(Matts Wanhanoka)
Vesunnin kylässä	Gustaf Berg	(Alfred Isotykki)
samassa kylässä	Matts Johansson	(Johan Alavilo)
samassa kylässä	Thomas Johansson	(Johan Wanhakinkki)
Yliskallossa	David Johansson	(Erland Alapispa)

neljätoista erikoistymiehistä.

Salmin Knuutilassa oli palkattu muonarenki (statdrenge) David Johansson. Häijäässä oli merkitty kirjoihin järnvägsdrenge Odert Pahlman. Eläkeläisenä asui Vestolassa entinen matruusi David Brass.

Selkeen kartanon erikoismiehiä oli metsänvartija Anders Wacker. Torpanvalttari (torpförvaltare) oli Selkeen kartanossa David Kaantaka ja Ryömälässä David Watajaniemi.

Selkeen kartanon läänissä asui myös kirkon suntio Johan Tavarin. Henkikirjoituksessa hänen ammattinimeksensä näkyy suomeksi ilmoitetun kirkkoväkkäri. Näin kirjuri on saanut ruotsiksi ammattinimikkeen kyrkoväckaren. Kirkon vahtimestarina hän on saanut kirkkokouksen lupaamat viljakappansa eikä näin ollen ole kuulunut Selkeen kartanon työväkeen.

Rahvaan yläpuolelle kohosi kapea säätyläiskerrostuma. Säätyläisiä luetteltaessa voimme aloittaa veronkantajasta (uppbördsskrifvaren) E.W.Sohlmanista. Entinen kruununvouti Lagerblad hallitsi Ryömälässä. Maallinen esivalta oli Tuiskun kylässä asuvan siltavoudin ja varanimismiehen Johan Kiilin ja Tiisalassa asuvan nimismies H.H.Hjerpen hoidossa. Selkeen kartanoa asui ekonomiedirektören H.J.Grönberg. Kirkon miehiä edusivat Mielolassa lukkari Karl Gustaf Ahlqvist, jolla oli apunaan lukkarinoppilas Wilhelm Grönroos, sekä varapastori G.E.Brandér Uotsolassa. Itse isossa pappilassa asui rovasti ja kirkkoherra C.G.Mellberg. Mellbergin Julius-poika oli ylioppilas henkikirjoitusvuonna 1863.

6. Loppukatsaus

1860-luvulla Suomessa oli vakaa käsitys, että kaikki oli pysyvästi niin määrätty kuin olot osoittivat. Jumala asui taivaassa, keisari Venäjänmaalla, senaatti hallitsi Helsingissä sekä rovasti ja nimismies määräisivät pitäjässä. Kaikilla oli Jumalan osoittama paikkansa kristillisessä järjestyksessä.

Tähän sijoittuivat pitäjän harvalukuisten ja suuresti arvostettujen säätyhenkilöiden ja perintöomaisuutensa nojalla kunnioitusta ansaitsevien talollisten keskivaiheille pitäjänkäsityöläiset.

Heillä oli oma tärkeä tehtävänsä. Maksoivathan he esivallalle henkirahan, lähes puolitoista markkaa. Se antoi riittävästi aiheutta huolellisesti kirjoittaa luetteloihin tiedot heistä ja heidän talouteensa kuuluneista henkilöistä.

Kun luetteloihin oli pakko kirjata myös niiden henkilöiden nimet, jotka olivat maksukykynsä täysin menettäneet, tuli myös heille taustaa, jota vastaan arvonsa tuntevat ja ammatistaan ylpeät käsityöläiset helposti erottuivat.

He olivat huomioon otettava osa suomalaista maalaisyhteiskuntaa.

- 1) Mantalslängden 1863, Turun ja Porin läänin henkikirjoitus 1863, 1267, Turun Maakunta-arkisto.
- 2) Karkun ym. pitäjien käräjäkunnan perunkirjat, Turun Maakunta-arkisto, 1860-luvulla Juho Husari varasi syytinkiehdoissa itselleen mm. kolme paitaa vuodessa, 1 pari röttihousuja vuodessa, yhdet villaiset housut joka kolmas vuosi, yksi röttimekko vuodessa ja yksi verkkapalttoo joka kahdeksas vuosi.
- 3) Erik Ehrström, Översikt af det finska skråväsendets historia, Helsingfors 1893, 36-37
- 4) ibid. 47
- 5) Turun ja Porin läänin henkikirjoitus 1863.
- 6) Ehrström, 47, 50.
- 7) ibid, 59.
- 8) Asetuskokoelma 1817.
- 9) Asetuskokoelma 1824.
- 10) Ilmar Talve, Suomalaisen kansanelämän historialliset taustatekijät, Forss, 1972, 87.
- 11) Ehrström, 85.
- 12) ibid.
- 13) Kerttu Vuorisen, erään nahkurintyttären kertomaa.
- 14) Turun ja Porin läänin henkikirjoitus.
- 15) ibid.
- 16) Kirjoittajan kokoama Turun ja Porin läänin henkikirjoituksesta 1863.

o o o

Mouhijärvi on kai aina pitänyt Tamperetta kaupunkikeskuksenaan. Syytinkisopimuksissa näkyy olevan mm. ehto: Annettava hevoskyyti Tampereelle kerran vuodessa. Siitäköhän johtui, että Tampereella syntyi hokema: "Mää oon Mouhijärveltä, en mää mittään tiärä!" Tietä kysyvä kaupunkilainen lienee saanut sellaisen vastauksen, kun kohdalle sattuiakin mouhijärveläinen kaupunkimatkaaja.